

Ельвіра Чухрай

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОГО КАНОНУ І ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ.

Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury.

Проблема сенсу життя продовжує бути предметом активного наукового інтересу¹. Утім, значною мірою цей інтерес підживлюється суспільством, запитами схильної до послуговування своїм розумом публіки, що прагне осмисленості у світі, який накидає лише «ідеал» споживання. На цьому перетині виникають цікаві книжкові феномени. Книгу Майкла Хаузкелера не можна, на мій погляд, вважати науковою. Зрештою, вона й не претендує на цей статус, про що красномовно свідчить передмова². Але ця книга є доволі прикметним явищем, що заслуговує на увагу історико-філософської спільноти.

Bloomsbury Academic, спеціалізований підрозділ холдингу Bloomsbury, має солідну репутацію в наукових і освітніх колах. Однак інтегрованість у структуру з максимально широкими видавничими інтересами, мабуть накладає деякий відбиток і на академічні форми. Проте здебільшого слова Bloomsbury Academic на обкладинці свідчать, усе ж, про традиційні академічні видання.

Професор Майкл Хаузкелер, автор книги, є професійним філософом, нині очолює кафедру філософії Ліверпульського університету. Цікавою є вже його самопрезентація на офіційному університетському сайті: у далекому від академічної сухості стилі там зазначається, що автор є «генералістом», тобто людиною, що займалася багатьма різними речами і при цьому «не є експертом у жодній з них зокрема». Етиком він себе згоден визнати лише «в дуже широкому сенсі», філософію розуміє не як науку, а радше як терапію, як з'ясування таємниці того, «що насправді відбувається й що ми тут робимо».

Цілком зрозуміло, що поєднання такої непересічної особистості з особливостями редакційної політики Bloomsbury Academic мало призвести до якогось непересічного результату. Як на мене, книга «Сенс життя і смерті: десять класичних мислителів про Граничне Питання» (останнє словосполучення – пряма алюзія на широко популярний «Путівник по галактиці»), є саме таким результатом. Помилиться той, хто сприйме її за історико-філософську працю. Автор уже в Предюдії чесно попереджає, що кожен з розділів книги є «дослідницьким, а не критичним» [Hauskeller 2019: xiv]³. Це дивне протиставлення, неможливе в історико-філософському дослідженні, як ми звикли його розуміти. Ба більше, наш автор запевняє, що не зачіпав «наявної незорої літератури» про тих мислителів, яких він представляє публіці й із якими дискутує (ibid.). Хаузкелер хоче таким чином усунути все, що відволікало би його розум від відкритості щодо цих авторів, дозволивши останнім самим «говорити про себе» (р. xv). Така наївна «методологія» завершується відповідною ж демонстрацією інтересу до того, що ті автори «казали, а не до того, “праві” вони чи “не праві”» (ibid.).

© Е. Чухрай, 2020

¹ З останніх праць, що привернули мою увагу, див. [Klemke 2018], [Millgram 2019], [Moser 2019], [Schnell 2020].

² Немає бодай робочої гіпотези, яку прагне перевірити автор, не те що тези, яку він збирається обґрунтувати. І, звісно, немає співвіднесення з творами дослідників, що вже писали на цю тему.

³ Надалі всі посилання на це джерело подаються у круглих дужках із зазначенням лише номера сторінки після скорочення р., без прізвища автора й року видання книги.

Тому не дивно, що Постлюдія постає як свого роду маніфест відсутності будь-яких підсумків! Ба навіть резюме сказаного раніше, прикінцевих оцінок, компактних формулювань суті справи (р. 223)! Усе це – заради читача. Тобто читачу пропонується самому робити висновки, натомість автор сприймає весь свій твір у цілому й кожен його розділ зокрема як свого роду «музичні композиції», від яких читач має отримувати «почуття естетичного задоволення» (ibid.). Книга в такий спосіб уподібнюється життю, яке теж «відмовляється надавати нам короткі висновки» (ibid.).

Відтак десять мислителів⁴, чий вчення про сенс життя і смерті викладені в книзі, зображені радше засобами філософської есеїстики, а не історико-філософського аналізу. Але, на мій погляд, Хаузкелер є кваліфікованим фаховим філософом⁵ і вдавнення до есеїстики є радше жанровою вимогою, ніж ознакою наукової некомпетентності. Хаузкелер написав цю книгу для неакадемічних читачів, що прагнуть знайти у філософських вченнях минулого відповіді на *власні* екзистенційні питання. Тож у цьому випадку відсутність посилань на критичну літературу, неврахування попередніх досліджень і, узагалі, сучасного дослідницького контексту, виглядають до якоїсь міри виправданими.

Але мені здається доречним простежити кілька методологічних моментів книги. Передовсім тезу про те, що не опосередкований наявними дослідницькими інтерпретаціями матеріал дає інтерпретованим авторам самим «говорити про себе» (р. xv). Ця теза виглядає як риторичний прийом, покликаний встановити свого роду «довірливі» стосунки між читачем і автором. В академічному сенсі вона видається мені слабкою, принаймні за наших часів, позначених потужним впливом філософської герменевтики.

Зрештою, Хаузкелер дотримується тези, яку я давно піддаю послідовній критиці⁶. Наш автор стверджує: «...Чи можемо ми бути смертними й усе ж проживати життя, сповнене сенсу? Такі питання не нові, їх порушують віддавна. Вони – частина або версії того, що іноді називають “граничним” питанням. Граничне питання стосується сенсу життя і смерті, і граничне воно не тільки в тому значенні, що це – найфундаментальніше з питань, яке сягає самої серцевини нашого існування, а також і в тому, що на нього найважче відповісти» (р. x). Доволі популярно викладені нетривіальні розмірковування про сенс, що закінчуються ототожненням останнього з винятково «внутрішньою метою» (intrinsic purpose), «самоціллю», що не становить блага «для чогось» іншого, але все одно є безсумнівним благом (р. xiii), виглядають як позаісторичне узагальнення. Адже такі міркування є авторським синтезом давніх і нових ідей, що часто виявляються несумісними. Принаймні далеко не факт, що концепції «сенсу життя», відколи вони виникли у своєму специфічному контексті, можна легко ототожнити з концепціями внутрішнього блага, метафізичними по своїй суті.

Хаузкелер, безперечно, вдається у своїй книзі до «канонічних» вчень, пов'язаних із традицією розмірковувань про сенс життя. Його мета – не фахова критична рефлексія щодо цього канону, а застосування історико-філософських загальників на службу широкій публіці. Ідеться про книгу, яка має донести до читача, зацікавленого сенсожиттєвими проблемами, деякий набір драматичних мисленневих сюжетів. Останні, впливаючи із «граничного» запитування великих мислителів, проєктуються на життєву ситуацію сучасного нефахового читача філософської літератури. Попри низку спрощень і наївностей, що є ціною за таке застосування «канонічного» матеріалу, я вважаю підхід Хаузкелера в цілому виправданим. Адже його філософська «терапія» явно досягає своєї мети. Історія філософії для «масового читача», мабуть, повинна виглядати саме так.

⁴ Ідеться про А. Шопенгавера, С. К'єркегора, Г. Мелвіла, Ф. Достоєвського, Л. Толстого, Ф. Ніцше, В. Джеймса, М. Пруста, Л. Вітгенштайна, А. Камю.

⁵ Хоча авторська манера Хаузкелера є доволі розкутою й вільною від багатьох академічних «умовностей» (див., наприклад: [Hauskeller 2004]), проте його філософська кваліфікація не викликає сумнівів. Його праці свідчать про знайомство з дуже широким колом літератури, хоч він і практикує вельми «авторський» стиль філософування.

⁶ Див., наприклад: [Чухрай 2019: 122].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Чухрай, Е. (2019). Сенс життя і великі філософи. Leach, S., & Tartaglia, J. (2018). *The Meaning of Life and the Great Philosophers*. Routledge: London, & New York. *Sententiae*, 38(2), 122-123. <https://doi.org/10.22240/sent38.02.122>
- Hauskeller, M. (2004). The Experience Machine. *Think*, 3(8): 35-40. <https://doi.org/10.1017/S1477175600000993>
- Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury. <https://doi.org/10.5040/9781350073678>
- Klemke, E. D., & Cahn, S. M. (2018). *The meaning of life: a reader*. New York, NY : Oxford University Press.
- Millgram, E. (2019). *John Stuart Mill and the Meaning of Life*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190873240.001.0001>
- Moser, P. K. (2019). *Understanding Religious Experience From Conviction to Life's Meaning*. Cambridge : Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108558785>
- Schnell, T. (2020). *The Psychology of Meaning in Life*. London. & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367823160>

Одержано 10.11.2020

REFERENCES

- Chukhray, E. (2019). The Meaning of Life and the Great Philosophers. Leach, S., & Tartaglia, J. (2018). *The Meaning of Life and the Great Philosophers*. Routledge: London, & New York. *Sententiae*, 38(2), 122-123. <https://doi.org/10.22240/sent38.02.122>
- Hauskeller, M. (2004). The Experience Machine. *Think*, 3(8): 35-40. <https://doi.org/10.1017/S1477175600000993>
- Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury. <https://doi.org/10.5040/9781350073678>
- Klemke, E. D., & Cahn, S. M. (2018). *The meaning of life: a reader*. New York, NY : Oxford University Press.
- Millgram, E. (2019). *John Stuart Mill and the Meaning of Life*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190873240.001.0001>
- Moser, P. K. (2019). *Understanding Religious Experience From Conviction to Life's Meaning*. Cambridge : Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108558785>
- Schnell, T. (2020). *The Psychology of Meaning in Life*. London. & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367823160>

Received 10.11.2020

Elvira Chukhray

Formation of the historico-philosophical canon and the meaning of life problem. Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury.

Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury.

Ельвіра Чухрай

Формування історико-філософського канону і проблема сенсу життя. Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury.

Огляд книги Hauskeller, M. (2019). *The Meaning of Life and Death: Ten Classic Thinkers on the Ultimate Question*. London, & New York, NY: Bloomsbury.

Elvira Chukhray, Senior lecturer of Philosophy & Humanities Department at Vinnitsia National Technical University.

Ельвіра Чухрай, старший викладач кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету.

e-mail: elvica888@gmail.com
